

Конституційне право; муніципальне право

УДК 342.1:342.7:37.01

Карпінський Борис Андрійович

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри публічного адміністрування та управління бізнесом
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Karpinsky Borys

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Public Administration and Business Management
Ivan Franko National University of Lviv
ORCID: 0000-0001-5996-7724*

Карпінська Олена Борисівна

*кандидат юридичних наук, адвокат
Львівський національний університет імені Івана Франка*

Karpinska Olena

*PhD in Law, Lawyer
Ivan Franko National University of Lviv
ORCID: 0000-0001-7698-8404*

**НАЦІОНАЛЬНО-ВИХОВНА СТРАТЕГІОЛОГІЯ: ПРАВНИЧІ
ЗАСАДИ З ПОЗИЦІЇ ДЕРЖАВОТВОРЧОГО ПАТРІОТИЗМУ НАЦІЇ
ЗА МИРНОГО Й ВОЄННОГО ПЕРІОДУ**

**NATIONAL EDUCATIONAL STRATEGYOLOGY: LEGAL
PRINCIPLES FROM THE POSITION OF STATE-CREATING
PATRIOTISM OF NATION DURING PEACE AND WAR PERIOD**

Анотація. Синтезовано й обґрунтовано, що національно-виховна стратегіологія – це специфічний напрям у загальній стратегіології щодо сутності, наповнення, інструментарного апарату аналізу й оцінювання

потенціалу та рівня національно-виховної політики на різних управлінських рівнях з забезпеченням їх цивілізованого правового прояву; сукупність специфічних заходів й підходів, розроблених державою з метою формування національної ідентичності, підтримки і поширення культурних цінностей, розвитку громадянського суспільства та виховання громадян з урахуванням історичного, культурного й соціального аспектів її розвитку.

Виділено, що в національно-виховній стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації системно задіюється характерне правове законодавство, яке включає в себе різні закони, нормативні акти та концепції (зокрема, Конституція України, закони щодо освітньої й інформаційної діяльності, державні програми і концепції розвитку, міжнародні договори).

Доведено, що в умовах воєнного стану дана стратегіологія з правової позиції державотворчого патріотизму нації має спрямовувати свою увагу й засоби на зміцнення цього патріотизму, сприяючи тим об'єднанню громадян навколо спільних інтересів і цілей, захисту держави та національної ідентичності. Підкреслено, що вона, за умов воєнного стану, через правові підходи має за фундаментальну мету: зміцнити національний патріотизм, об'єднати громадян навколо захисту держави та її вікових цінностей, а також забезпечити безпеку й розвиток державотворчого процесу, незважаючи на жорсткість воєнних умов. Фундаментальний мотив цього процесу – суверенітет держави, безпека та цивілізоване проживання громадян в її недоторканих кордонах.

Обґрунтовано через правову мотивність потреб, що патріотично-виховна стратегіологія обумовлює комплексне виділення та встановлення конкретних принципів й завдань для досягнення своїх пріоритетних цілей. Зазначено, що ці принципи та завдання системно визначаються з урахуванням історичного, культурного й соціального контексту кожної держави. Доведено, що загальні принципи й завдання, які стосуються

означеної стратегіології відчутно відрізняються за мирного та воєнного періодів, оскільки у воєнний робиться конкретизований ухил на активізацію прояву і зміцнення державотворчого патріотизму нації з концепційною спрямованістю на підтримку національної єдності в умовах загрози для цілісності й суверенності держави.

Ключові слова: *право, національно-виховна стратегіологія, державотворчий патріотизм нації, суверенність, громадянин, освіта, воєнний стан, безпека, мотив, розвиток.*

Summary. *It has been synthesized and substantiated that national educational strategiology is a specific direction in general strategiology regarding the essence, content, instrumental apparatus of analysis and assessment of the potential and level of national educational policy at various management levels with the provision of their civilized legal manifestation; a set of specific measures and approaches developed by the state for the purpose of forming national identity, supporting and spreading cultural values, developing civil society and educating citizens, taking into account the historical, cultural and social aspects of its development.*

It is highlighted that in national educational strategiology from the standpoint of state-creating patriotism of nation, characteristic legal legislation is systematically used, which includes various laws, normative acts and concepts (in particular, the Constitution of Ukraine, laws on educational and informational activities, state programs and concepts of development, international contracts).

It is proven that in the conditions of martial law, this strategy from the legal position of the nation's state-creating patriotism should direct its attention and means to strengthening this patriotism, thereby contributing to the unification of citizens around common interests and goals, the protection of the state and national identity. It is emphasized that under the conditions of martial law, through legal approaches, it has a fundamental goal: to strengthen national

patriotism, to unite citizens around the protection of the state and its age-old values, as well as to ensure the safety and development of the state-creating process, despite the harshness of wartime conditions. The fundamental motive of this process is the sovereignty of the state, security and civilized living of citizens within its inviolable borders.

It is substantiated through the legal motivation of needs that patriotic-educational strategy determines the complex selection and establishment of specific principles and tasks for achieving its priority goals. It is noted that these principles and tasks are systematically determined taking into account the historical, cultural and social context of each state. It has been proven that the general principles and tasks related to the stated strategy are significantly different during the peacetime and wartime periods, since in the wartime there is a concrete bias towards intensifying the manifestation and strengthening of the nation's state-creating patriotism with a conceptual focus on supporting national unity in conditions of threats to the integrity and sovereignty of the state.

Key words: *law, national educational strategyology, state-creative patriotism of nation, sovereignty, citizen, education, martial law, security, motive, development.*

Постановка проблеми. Кожна держава, яка прагне довести свою конкурентоспроможність у глобалізованому світовому просторі має формувати й цілеспрямовано виховувати у громадян високий рівень патріотичної свідомості, почуття вірності та любові до Батьківщини, готовності до чесного виконання громадянського й конституційного обов'язку із захисту національних інтересів. Практично нині в Україні фундаментальним пріоритетом у контексті національно-патріотичного виховання особистості стає формування в них стійкого ціннісного ставлення до своєї держави, нації.

Саме тому, одним з пріоритетних чинників патріотично-виховного процесу, використання котрого може реально забезпечити сталий розвиток держави у сучасному ринковому середовищі та сприяти посиленню її рейтингових позицій на означеному рівні, стає належним чином обґрунтована стратегіологія розвитку. Закономірно, що така стратегіологія повинна враховувати розвиткові тенденції та базуватись на інноваційних засадничих положеннях, тобто у своїй фундаментальній основі передбачати ефективність використання різнотипних ресурсів з врахуванням мотивних інтересів громадянина-споживача, забезпечуючи означене відповідною законодавчо-нормативною базою. Об'єктивно, що для України пріоритетне місце в ній має відводитись особливостям воєнного стану та заходам активного забезпечення територіальної цілісності й обороноздатності в умовах повномасштабної війни з державою-анексором [1–4].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній науковій літературі часто порушуються питання, які стосуються тих чи інших аспектів стратегіології розвитку держави та ціннісного виховання особистості. Так, у працях як вітчизняних науковців, серед яких – Д. Белов, Ю. Бисага, Г. Головач, С. Головатий, В. Кобко-Одарій, Д. Кобильнік, О. Кузьмін, В. Лемак, Л. Луць, Р. Майданик, О. Макаренков, С. Максимов, В. Мельник, О. Оверчук, Н. Оніщенко, М. Оніщук, Н. Пархоменко, С. Погребняк, П. Рабінович, М. Савчин, О. Святоцький, Ю. Тодика, В. Шаповал, Ю. Шемшученко, так і зарубіжних – R. Bird, G. Dent, D. Doran, R. Dubey, M. Giannakis, R. Gropas, P. Iglesias-Rodriguez, L. Lopucki, D. Mee, S. Park, A. Triandafyllidou, W. Weyrauch та ін., представлено організаційно-правову сутність стратегії розвитку світу й господарства, їх конституційно-національні й регіональні відмінності та генеральну узгодженість із стратегією держави; розглянуто характерні чинники, які формують й впливають на прийняття рішення щодо вибору стратегії для конкретних виробничих ситуацій [1–3; 6–13].

Однак, незважаючи на значну кількість наукових публікацій, ще не сформовано узагальнений підхід до довготермінового пріоритетного розгляду патріотично-виховного процесу на ціннісних орієнтирах та системного поєднання правового забезпечення і врахування патріотизму громадян в умовах воєнного стану, що стало передумовою для проведення окремого дослідження.

Мета статті: на основі систематизації особливостей патріотично-виховного процесу синтезувати правові основи національно-виховної стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації за умов мирного та воєнного періодів.

Виклад основного матеріалу. Підкреслимо, що *національно-виховна стратегіологія (national educational strategyology)* – це специфічний напрям у стратегіології щодо сутності, наповнення, інструментарного апарату аналізу й оцінювання потенціалу та рівня національно-виховної політики на різних управлінських рівнях з забезпеченням їх цивілізованого правового прояву; сукупність специфічних заходів й підходів, розроблених державою з метою формування національної ідентичності, підтримки і поширення культурних цінностей, розвитку громадянського суспільства та виховання громадян з урахуванням історичного, культурного й соціального аспектів її розвитку. Національно-виховна стратегіологія у дещо звуженому вигляді ще може називатись національною освітньою стратегією або національною виховною політикою.

Фактично у національно-виховній стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації задіюється специфічне правове законодавство, яке включає в себе різні закони, нормативні акти та концепції, зокрема:

– Конституція України, властиво Конституція України визначає основні принципи державного устрою, права та обов'язки громадян. Вона

надає основу для формування національно-виховної стратегіології і встановлює дієві принципи державного патріотизму;

– закони про освіту, оскільки Україна має закони про освіту, які визначають зміст освіти, включаючи питання патріотичного виховання й вивчення історії та культури держави;

– закони про медіа та інформацію, тобто закони, які регулюють медіа й інформаційну діяльність, можуть бути пріоритетно важливими для національно-виховної стратегіології, оскільки вони впливають на оперативні методи розповсюдження патріотичних ідей та цінностей;

– державні програми й концепції, у цьому контексті уряд України може приймати державні програми й концепції, які визначають стратегіологію розвитку держави в плані національного виховання та патріотизму;

– міжнародні договори, оскільки зобов'язання, які Україна прийняла в рамках міжнародних договорів, також можуть впливати на національно-виховну стратегіологію держави, можуть включати правові заходи щодо захисту прав людини, культурного розвитку й інших аспектів, які стосуються патріотизму та національної ідентичності.

Наголосимо, що закономірно: правове законодавство щодо національно-виховної стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації повинно бути чітко узгоджене з основними принципами Конституції та іншими законами, що регулюють освіту, культуру, медіа та інші аспекти розвитку суспільства у сучасному правовому просторі.

За своїм змістовим наповненням національно-виховна стратегіологія на засадах державотворчого патріотизму нації може включати в себе наступні блокові компоненти (рис. 1):

– культурна й мовна ідентичність, за нею розвиток і збереження культурної спадщини, мови, традицій, обрядів та історичних цінностей нації;

- освіта, тобто забезпечення доступу до якісної освіти, включаючи загальну освіту та вищу освіту, яка сприяє формуванню громадянської свідомості та культурного розвитку;
- громадянське виховання, через пропаганду демократичних цінностей, прав та обов'язків громадян, сприяння активної участі громадян у суспільному житті;
- сприяння культурній різноманітності, тобто підтримка та заохочення різних культурних спільнот, етнічних груп й релігій в межах держави;
- міжнародний діалог, в контексті стійкого розвитку міжнародних відносин, співпраця й обмін досвідом у галузі культури та освіти з іншими державами.

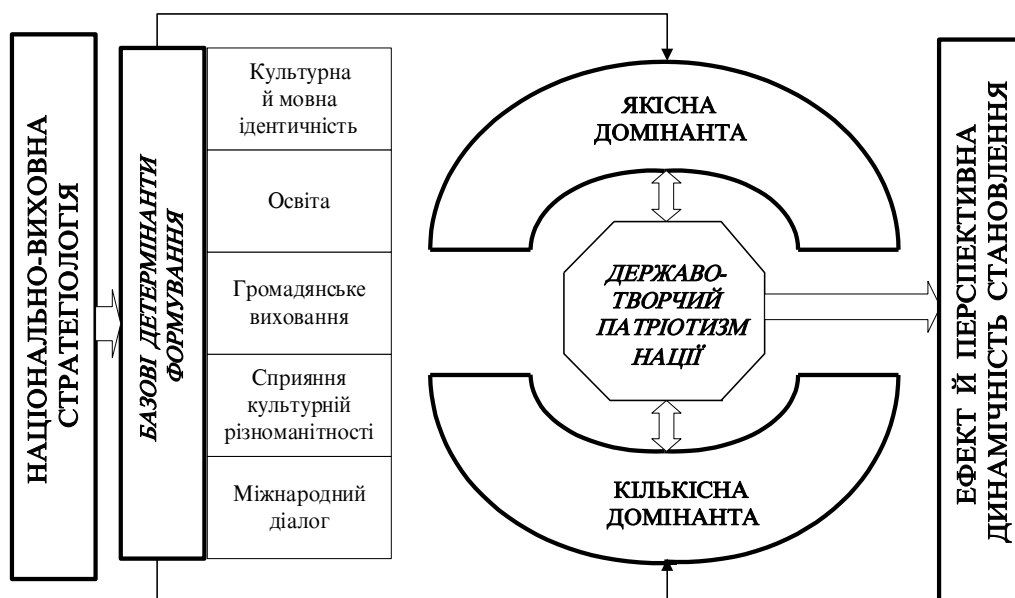

Рис. 1. Взаємозв'язок базових детермінант національно-виховної стратегіології на засадах державотворчого патріотизму нації із спрямованістю на ефект та динамічність становлення

Джерело: власна розробка

Підкреслимо, що у загальному випадку зміст й акценти національно-виховної стратегіології можуть відрізнятися в залежності від конкретних

потреб та цілей кожної держави. Однак фундаментальна мета полягає в тому, щоб сприяти формуванню національної ідентичності, культурного розвитку та громадянської активності серед всіх громадян.

Об'єктивно, що вже в умовах воєнного стану національно-виховна стратегіологія з позиції державотворчого патріотизму нації має спрямовувати свою увагу й засоби на зміцнення цього патріотизму, сприяючи тим об'єднанню громадян навколо спільних інтересів і цілей, захисту держави та національної ідентичності. Загалом, в контексті сутнісного наповнення такої стратегіології за воєнного стану можливо конкретизовано виділити окремі аспекти:

– захист національної території, тобто за ним робиться принциповий акцент на оборону своєї держави, підтримку й підготовку збройних сил, організація захисту національної території та забезпечення життєвої безпеки громадян;

– солідарність й єдність, в їх контексті заходи щодо забезпечення національної єдності і підтримки серед громадян, незалежно від їхньої національності, релігії, політичних переконань й уподобань. Загальне спрямування зусиль на підтримку пріоритетних національних цілей;

– виховання патріотизму, забезпечується через зміцнення національної самосвідомості й гордості за свою державу, підтримку національних символів та історичної величі;

– громадянська активність, проходить за цілеспрямованого залучення громадян до активної участі у суспільному житті, включаючи постійну допомогу воїнам та підтримку внутрішньої безпеки території;

– гуманітарна допомога й соціальний захист, тобто дієве налагодження соціального захисту населення, допомога потерпілим від війни, їхній дієвій реабілітації від поствоєнних травм та низці супутніх гуманітарних заходів;

– інформаційна пропаганда, у контексті розробки інформаційних кампаній для підтримки важливих національних цілей, поширення правдивої інформації й активна протидія дезінформації громадян;

– громадянська освіта, проходить через цілеспрямоване включення в навчальні програми конкретних освітніх тем з питань безпеки, громадянської відповідальності та національної історії;

– міжнародна дипломатія, базується на залученні міжнародної підтримки та розвитку співпраці з іншими державами щодо забезпечення національної безпеки та міжнародного врегулювання воєнних загострень.

Практично національно-виховна стратегіологія в умовах воєнного стану через правові підходи має за фундаментальну мету зміцнити національний патріотизм, об'єднати громадян навколо захисту держави та її вікових цінностей, а також забезпечити безпеку й державотворчий процес, незважаючи на жорсткість воєнних умов. Мотив цього процесу – суверенітет держави та безпека проживання громадян.

Об'єктивно, що правничий розгляд щодо загальної проблематики патріотично-виховної стратегіології з врахуванням означених умов обумовлює концентрацію уваги на декількох об'ємних аспектах, а саме:

– правовий підхід, оскільки законодавство України, включаючи Конституцію, має фундаментальне значення щодо його конкретизованого виділення у розгляді. Так, Конституція України (ст. 1) визначає, що Україна є суверенною, незалежною й правовою державою. Окрім того, правовий підхід ще доповнюється та окреслюється через відповідні закони й норми, котрі пов'язанні з національною безпекою, обороною і патріотизмом;

– національно-виховна стратегіологія, виходячи з того, що Україна має довготермінову національно-виховну стратегію (наприклад, Стратегія національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки [5]), яка визначає індикатори та пріоритетні дії у галузі освіти, культури, медіа тощо. Зазначимо, що у воєнний стан, означена стратегія переглядається та

доповнюється з врахуванням нових викликів та завдань, пов'язаних зі збереженням територіальної цілісності й суверенітету та потребою в активізації патріотичного виховання громадян;

– державотворчий патріотизм нації, виходячи з того що він спрямований на зміцнення державності (зокрема, у період воєнного стану через нарощування допомоги армії, волонтерство, підтримку владних інституцій в оперативному вирішенні кризових питань), а за своєю сутністю даний патріотизм – це все, що народ загалом та кожен громадянин зокрема роблять в інтересах творення незалежної, суверенної, цивілізованої держави. За своєю природою означений патріотизм можливо оцінювати на основі використання двох підходів: якісного та кількісного (податкового) [1, с. 30–33; 2, с. 8–9];

– воєнний стан, обумовлює приведення в дію низки правових норм, які мають безпосередній вплив на прояв вищезначених аспектів [4].

Виходячи з мотивних потреб, патріотично-виховна стратегіологія передбачає системне виділення та встановлення конкретних принципів й завдань для досягнення своїх пріоритетних цілей. Зазвичай ці принципи та завдання визначаються з урахуванням історичного, культурного й соціального контексту кожної держави. Окрім того, загальні принципи та завдання, які можуть бути закладені в дану стратегіологію відчутно відрізняються за мирного та воєнного періодів, оскільки у воєнний робиться конкретизований ухил на зміцнення державотворчого патріотизму нації та підтримку національної єдності в умовах загрози для суверенності держави (табл. 1–2).

Властиво умови воєнного стану вимагають залучення комплексних методів та підходів щодо активізації національно-виховної стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації, зокрема серед них виділяються:

– публічні кампанії та пропаганда, тобто публічні інформаційні кампанії можуть використовувати медіа і соціальні мережі для поширення

повідомлень, спрямованих на зміцнення національної єдності, патріотизму й гордості за державу. Вони також можуть включати інформаційну пропаганду, спрямовану на виявлення загрози і широке розповсюдження правдивої інформації;

– освітні програми, у цьому контексті в умовах воєнного стану освітні зусилля мають спрямовуватись на виховання стійких громадян, які розуміють пріоритетну важливість національної безпеки та ролі державотворчого патріотизму нації. Загалом, освітні програми можуть включати в себе деталізоване вивчення історії, важливих подій та вкладу держави в становлення світової людської справедливості на різних етапах її функціонування;

– військовий вишкіл, тобто для активізації патріотизму й підтримки обороноздатності держави доцільно проводити військовий вишкіл та фізичні вправи для громадян. Цілеспрямованість цього допоможе підготувати населення до можливих небезпек і підвищити його готовність до конкретних дій у воєнний період;

Таблиця 1

Характерні відмінності в принципах, що закладаються у національно-виховну стратегіологію за мирного та воєнного періоду

Принцип	Період		Воєнний
	Мирний	Принцип	
Гуманізм	Конституційне дотримання поваги до гідності людини, її прав та свобод, створення умов для гармонійного розвитку особистості	Національна безпека	Фундаментальним завданням у воєнний період є належне забезпечення національної безпеки й виживання держави. Принцип безпеки має бути в основі всіх дій та прийнятих рішень у цей період
Інклюзивність	Реальне забезпечення однакових можливостей для громадян, незалежно від їхньої національності, релігії, інвалідності тощо	Солідарність й єдність	Пріоритетно розглядати та комплексно підтримувати національну єдність й доброзичливість серед громадян, незалежно від їхньої національності, релігії, політичних переконань й уподобань тощо

Соціальна справедливість	Зниження прояву соціальних диспропорцій та реальний доступ до якісної освіти й культурних ресурсів для всіх верств суспільства	Громадянська активність	Дієве сприяння активності громадян у суспільному житті, включаючи участь у волонтерських та громадських ініціативах щодо підтримки армії, внутрішньої безпеки і життєвого функціонування держави
Демократія	Забезпечення розвитку демократичних цінностей, виховання активних громадян, здатних брати участь у прийнятті рішень на різних рівнях управління	Виховання патріотизму	Спрямованість системи освіти, культурних та інших виховних програм й заходів на стійке формування національної гордості і патріотизму, активну підтримку національних символів, пріоритетів та власного історичного середовища
Збереження культурної спадщини	Комплексна підтримка і програмне збереження національної культурної спадщини та традицій.	Міжнародна співпраця	Системне залучення різнопланової міжнародної підтримки та співпраця з іншими державами для забезпечення національної безпеки та геополітичної стабільності.

Джерело: сформовано авторами

Таблиця 2

Базові відмінності в завданнях, що закладаються у національно-виховну стратегіологію за мирного та воєнного періоду

Період			
Завдання	Мирний	Завдання	Воєнний
Формування громадянської свідомості	Концентрація й синтез знань та розвиток критичного мислення громадян з метою активізації їх участі у суспільному житті	Захист національної території	Системне забезпечення безпеки та обороноздатності держави в реальних умовах правового воєнного стану, включаючи підтримку збройних сил та правоохоронних органів
Розвиток освіти	Дієве забезпечення доступу до якісної освіти на всіх рівнях, включаючи підвищення якості педагогічної роботи та освітніх матеріалів	Гуманітарна допомога та соціальний захист	Комплексне забезпечення соціального захисту населення, евакуація та оперативна гуманітарна допомога потерпілим від конкретних воєнних загострень
Підтримка	Активне сприяння	Інформаційна	Розгляд й розробка

культурних проєктів	розвитку та поширенню мистецтва, літератури, музики й інших культурних видів діяльності	пропаганда	інформаційних кампаній для підтримки й активізації прояву національного духу, поширення правдивої інформації з протидією дезінформаційним домислам
Міжнародна співпраця	Програмне здійснення обміну досвідом та співпраця з іншими державами щодо активізації культурного й освітнього простору	Громадянська освіта	Системне включення в навчальні програми й силабуси дисциплін окремих освітніх тем з питань безпеки, громадянської відповідальності та національної історії
Сприяння мовній різноманітності	Комплексний розгляд і системне заохочення громадян до вивчення та підтримка різних мов у межах держави.	Міжнародна дипломатія	Активне залучення можливостей підтримки від інших держав, міжнародних організацій та співпраця щодо врегулювання воєнних дій та відновлення мирного процесу.

Джерело: сформовано авторами

– волонтерські ініціативи, направляються й підтримуються через сприяння волонтерським ініціативним рухам щодо допомоги воїнам, потерпілим та найбільш вразливим сегментам населення, забезпечуючи тим активізацію і реальний прояв національного духу й патріотизму;

– інформаційні центри, тобто цілеспрямоване створення спеціалізованих інформаційних центрів для надання громадянам актуальної інформації щодо безпеки, дій в екстрених ситуаціях, місць розташування укрить;

– міжнародна співпраця, проходить за залучення міжнародної підтримки і налагодження системної співпраці з іншими державами щодо обміну досвідом, матеріальною допомогою та організації спільних заходів для забезпечення національної безпеки;

– соціальний захист, у цьому контексті забезпечення соціального захисту і допомога потерпілим від війни, а також підтримка сімей воїнів і загиблих героїв;

– власність й управління ресурсами, тобто забезпечення стабільності у виробництві та постачанні ресурсів, які необхідні як для ведення війни, так і забезпечення національного виробництва й незалежності.

Наведені методи комплексно допомагають активізувати національно-виховну стратегіологію в умовах воєнного стану, сприяючи тим зміцненню патріотизму, національного єднання та забезпеченню національної безпеки. Розглянемо дещо детальніше кожен з цих методів у контексті розглядуваної проблематики.

Перш за все, зазначимо, що публічна кампанія й пропаганда в умовах воєнного стану є достатньо важливими інструментами для активізації національно-виховної стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації. У цьому контексті, їх можливо забезпечувати через активне використання конкретних засобів:

– медіа й інформаційні ресурси, тобто залучення медіа до поширення повідомлень та інформації, спрямованих на підтримку національного духу, патріотизму й єднання. Означене проходить через телебачення, радіо, газети та онлайн-платформи;

– соціальні мережі, системне використання соціальних мереж для поширення інформації й мобілізації громадян через розміщення важливих оголошень, відео, аудіозаписів та графічних зображень, які формують й підтримують національний патріотизм;

– спеціалізовані інформаційні центри, формування спеціальних центрів для надання актуальної інформації щодо війни, безпеки й правил дій громадян за воєнного стану;

– рекламні кампанії, тобто створення рекламних кампаній з використанням патріотичних слоганів й символів, які комплексно стимулюють національний дух і патріотизм нації;

– публічні заходи, організацію публічних заходів, виставок, фестивалів, концертів та інших масових подій, які підсилюють прояв національного духу й патріотизму;

– прямий контакт з громадянами, тобто волонтери й активісти можуть відвідувати села, міста та містечка для безпосереднього спілкування з громадянами, надання їм правдивої інформації, а також підтримки;

– вивчення історії й культурної спадщини, забезпечується включенням проблематики в навчальні програми та виховні ініціативи, які загалом сприяють вивченню історії й культурної спадщини держави, формують стійку гордість за свою націю;

– інформаційна пропаганда, системна розробка інформаційних матеріалів, які пояснюють потребу та важливість національної безпеки та державотворчого патріотизму за воєнного стану.

Властиво ці засоби системно характеризують мотиви та сприяють активізації публічної підтримки національно-виховної стратегіології, обумовлюючи спонукання громадян до патріотичних дій і об'єднання зусиль в умовах воєнного стану.

В свою чергу, формування освітніх програм щодо активізації національно-виховної стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації в умовах воєнного стану вимагає спеціальних підходів та обґрунтувань через реалізацію відповідних заходів та дій:

– аналіз потреб і освітніх можливостей, за визначення й конкретизації основних викликів, перед якими стоїть держава в умовах воєнного стану, ідентифікація базових цілей, які мають бути досягнуті через освіту;

– залучення експертів, тобто цілеспрямоване залучення педагогічних, психологічних та соціологічних експертів для обґрунтування методології і наповнення освітніх програм;

- партнерство з урядом і громадськістю, системна співпраця з урядовими інституціями, громадськими організаціями й активістами щодо визначення спільних пріоритетів і конкретизації плану заходів;
- розробка навчальних матеріалів, за нею проходить формування чи оновлення навчальних планів й освітніх матеріалів, які відповідають як потребам молоді, так і реаліям воєнного стану;
- патріотичні ініціативи, за ними слідує включення в програми патріотичних намірів, які сприяють формуванню національної гордості й патріотизму серед учнів, вчителів та батьків;
- громадська підтримка, цілеспрямоване залучення громадськості до обговорення й підтримки освітніх програм та реформ;
- оцінка й моніторинг, тобто встановлення механізмів оцінки і моніторингу успішності освітніх програм та їх відповідності поставленим завданням й цілям;
- підготовка вчителів, тобто надання вчителям належної підготовки і підтримки щодо впровадження нових освітніх програм й сучасних методик;
- широкий доступ до освіти, проходить за забезпечення однакового доступу до освіти для всіх сегментів суспільства, включаючи вразливі групи й тимчасових переселенців;
- вивчення історії й культурної спадщини, тобто системне включення в навчальні програми вивчення історії держави та її культурної спадщини з конкретизованим акцентом на сформовані патріотичні цінності.

Загалом окреслені комплексні заходи та дії сприяють розробці та впровадженню освітніх програм, які активізують національно-виховну стратегіологію та активно спонукають громадян до прояву патріотичних дій у важкі часи воєнного стану.

Важливе місце в процесі активізації національно-виховної стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації в умовах

воєнного стану відводиться й військовому вишколу (тренінгу) громадян, який обумовлює як характерну його мету, так і засоби. Зокрема, метою військового тренінгу громадян за цих умов постає: підготовка громадян до можливих небезпек й прояву ситуацій воєнного характеру; зміцнення національного патріотизму та гордості за свою державу; формування готовності громадян до дій у воєнний період, включаючи підтримку армії і забезпечення власної безпеки; нарощування обороноздатності держави через цілеспрямоване залучення населення до підтримки оборони.

Об'єктивно, що в такому контексті підготовки цивільних громадян доцільно широко практикувати відповідні засоби, зокрема: військовий тренінг, тобто організація тренувальних зборів та військових навчань для громадян, включаючи вчителів, студентів й волонтерів, для освоєння базових військових навичок (таких як перша допомога, ведення вогню, евакуація жителів тощо); патріотичні курси, через включення до навчальних програм спеціальних тем, присвячених національній історії, культурній спадщині та важливим національним подіям; публічні заходи, через організацію військових парадів, виставок військової техніки та інших публічних заходів, що сприяють стійкому формуванню патріотизму та підтримці армії; спільноти підтримки воїнів, тобто створення громадських груп і спільнот, які надають допомогу воїнам та їх сім'ям; волонтерська діяльність, за системного залучення громадян до волонтерської роботи в інтересах функціонування армії, військових лікарень та інших пріоритетних галузей; громадянські обов'язки, тобто активне підкреслення важливості виконання й дотримання громадянських обов'язків, таких як служба у резерві, допомога в надзвичайних ситуаціях та голосування на виборах; патріотичні ініціативи, через системне заохочення громадян до ініціативних рухів, що сприяють патріотичному вихованню й підтримці обороноздатності держави.

Означені засоби комплексно спрямовані на формування загальної громадянської готовності та патріотизму в умовах воєнного стану, а також на нарощування оборонного потенціалу держави. Вони безпосередньо допомагають формувати національну єдність й підтримку в системі забезпечення національної безпеки.

Одним з необхідних, а значить важливих, напрямів у системі активізації національно-виховної стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації в умовах воєнного стану стають волонтерські ініціативи, які також вимагають чіткого планування й координації, зокрема, через логіку проведення характерних етапів: аналіз потреб, тобто визначення конкретних потреб у волонтерській підтримці в умовах воєнного стану. Означене може включати потреби в медичній допомозі, матеріальній підтримці, психологічній допомозі та інші сфери; мобілізація ресурсів, в контексті залучення додаткових ресурсів, які можуть реально підтримати волонтерські ініціативи, включаючи фінансові, матеріальні й трудові ресурси; створення платформи для волонтерів, тобто формування спеціалізованої платформи або веб-сайту, на якому волонтери можуть реєструватися і знаходити проєкти для власної участі; тренінг й підготовка волонтерів, в контексті надання волонтерам необхідної підготовки й навичок для виконання їхніх обов'язків (зокрема тих, які пов'язані з воєнними діями чи екстремими ситуаціями); координація й співпраця, тобто налагодження координації між волонтерами і органами влади, а також співпраця з іншими волонтерськими організаціями й громадськими групами; інформаційна підтримка, виділення пріоритетів та розробка інформаційних кампаній для програмного просування волонтерських ініціатив й залучення нових учасників; психологічна підтримка, тобто комплексне забезпечення психологічної допомоги для волонтерів, оскільки вони також можуть зіткнутися зі стресом й травматичними ситуаціями в ході своєї діяльності; моніторинг та звітність, допомога у проведенні

моніторингу й звітності про діяльність волонтерських рухів і використання ресурсів; публічна визнаність, тобто конкретизоване визнання їх результатів й публічна подяка волонтерам за їхню роботу, що додатково стимулює і сприяє нарощуванню мотивації та підтримки громадськості; правовий захист, в контексті активного забезпечення правового захисту для волонтерів та їхньої безкорисливої діяльності, включаючи права й обов'язки.

Окреслені етапні заходи спрямовані на формування ефективної системи волонтерських ініціатив, яка комплексно забезпечує й підтримує національно-виховну стратегіологію та підсилює прояв державотворчого патріотизму в умовах воєнного стану.

Дієвим елементом цієї активізаційної системи стають інформаційні центри, на які покладається більш ідеологічна місія забезпечення населення актуальною та надійною інформацією, підвищення національного духу й патріотизму для підвищення готовності громадян до конкретних дій за воєнного стану. Такі інформаційні центри у системі національно-виховної стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації за воєнного стану мають конкретну мету діяльності, зокрема: забезпечення громадян вірною та актуальною інформацією щодо ситуації за воєнних умов; попередження поширення недостовірної інформації в комунікаційному просторі і фейкових новин; підвищення загального рівня національного патріотизму й цілеспрямованої гордості за свою державу; програмне сприяння єднанню громадян навколо спільних цілей і завдань, які постали перед ними й державою за жорстких умов.

Організація інформаційного центру передбачає задіювання низки складових, які в сукупності забезпечують його діяльність щодо даної проблематики (рис. 2).

Рис. 2. Базові складові інформаційного центру у системі національно-виховної стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації за воєнного стану

Джерело: власна розробка

Водночас, міжнародна співпраця в системі національно-виховної стратегіології, особливо в умовах воєнного стану, може мати як переваги, так і певні проблеми. Означене пов'язане з тим, що в цьому випадку, крім забезпечення безпеки та інтересів своєї держави, тобто зберігаючи національний державотворчий патріотизм, необхідно сприяти й реалізовувати специфічні особливості міжнародної співпраці для досягнення спільних інтересів та цілей (табл. 3).

Таблиця 3

Переваги та проблеми міжнародної співпраці у національно-виховній стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації в умовах воєнного стану

Напрямок	Змістове наповнення
<i>Переваги</i>	
Загальна безпека	Міжнародна співпраця може сприяти створенню коаліцій та альянсів, що забезпечують колективну безпеку і взаємну підтримку в умовах загрози. Це допомагає зміцнити національний державотворчий патріотизм шляхом забезпечення безпеки й стабільності

Доступ до ресурсів	Міжнародна співпраця може надати доступ до ресурсів, технологій і допомоги від інших країн, що може наростити національну продуктивність та відповідно підтримку військових операцій
Дипломатія та мирне вирішення конфліктів	Міжнародна співпраця дозволяє спрямовувати зусилля на мирне вирішення військових конфліктів через дипломатичні шляхи, що відповідає потенційним інтересам державотворчого патріотизму нації та збереженню миру
Проблеми	
Суверенітет	Міжнародна співпраця може порушувати суверенітет держави, що може викликати супротив та сумніви серед громадян щодо активізації національного державотворчого патріотизму
Питання відданості	При взаємодії з іншими країнами в умовах воєнного стану можуть виникати питання щодо відданості інтересам власної держави. Це може породжувати певні сумніви у відношенні до державотворчого патріотизму
Суперечки й конфлікти	Міжнародна співпраця може також викликати суперечки та конфлікти між різними державами або інтересами, що можуть ускладнити досягнення національних цілей.

Джерело: сформовано авторами

У свою чергу соціальний захист у національно-виховній стратегіїології в умовах воєнного стану може включати ряд правових особливостей, які спрямовані на підтримку та забезпечення державотворчого патріотизму нації, зокрема, серед цих правових аспектів виділяється:

– обов'язок держави щодо захисту громадян, безпосередньо першою правовою особливістю є обов'язок держави перед громадянами, особливо в умовах воєнного стану. Об'єктивно, що закони повинні забезпечувати безпеку, життя й здоров'я громадян. Означене Це сприяє міцності державотворчого патріотизму нації, оскільки громадяни отримують вчасну підтримку держави;

– соціальні програми й допомога, тобто правові норми повинні передбачати соціальні програми та допомогу для громадян, особливо для тих, хто постраждав внаслідок воєнних дій. Означене може включати цивілізовані пенсії для військових та їх сімей, медичну допомогу й інші соціальні пільги;

– забезпечення освітою, тобто у національно-виховній стратегіології пріоритетне місце відводиться освіті й патріотичному вихованню. У цьому контексті правові норми можуть передбачати сприяння цим процесам (зокрема, розвитку патріотичних освітніх програм, забезпеченню доступності освіти для всіх громадян);

– права і свободи громадян, у цьому контексті правовий захист прав й свобод громадян, включаючи свободу слова та свободу об'єднання, може бути пріоритетним для державотворчого патріотизму нації, оскільки він дозволяє громадянам прозоро висловлювати свої погляди та долучатись до національних прагнень;

– мобілізація громадян, тобто правова база має передбачати конкретні механізми мобілізації громадян для підтримки національних оборонних зусиль (зокрема, шляхом прояву добровільних обов'язків або резервістської служби);

– міжнародний гуманітарний правовий статус, у воєнний період важливо дотримуватися міжнародного гуманітарного права, що регулює поведінку військ та права цивільного населення під час воєнних конфліктів.

Закономірно, щоб правова система була спрямована на підтримку національного державотворчого патріотизму нації та належне забезпечення соціального захисту в умовах воєнного стану, оскільки комплексні заходи можуть сприяти підтримці та єдності нації під час жорстких воєнних періодів.

Зазначимо також, що окрім того, наявні правові особливості щодо забезпечення власності та управління ресурсами в умовах воєнного стану, які спрямовані на підтримку державотворчого патріотизму нації у системі національно-виховної стратегіології. Зокрема, до таких правових особливостей відносять:

– націоналізація ресурсів, практично умови воєнного стану можуть вимагати тимчасової націоналізації певних видів ресурсів, (зокрема,

енергетичні, водні, транспортні, аграрні ресурси тощо). Означене може бути обґрунтовано з метою забезпечення стратегічної безпеки держави та підтримки воєнних зусиль;

– управління національною економікою, фактично умови воєнного стану можуть вимагати централізованого управління економікою, включаючи контроль за цінами, обмеженнями на товари та послуги, інвестиційними обмеженнями й іншими заходами з метою оперативного забезпечення воєнних потреб та національної безпеки;

– захист інтелектуальної власності, тобто умови воєнного стану можуть вимагати посилення захисту інтелектуальної власності, особливо технологій та інновацій, що мають стратегічне значення для оборони держави. Означене може включати суворий контроль за експортом та обміном технологіями чи стратегічними новаціями;

– забезпечення соціальної відповідальності, загалом умови воєнного стану можуть вимагати дотримання соціальної відповідальності бізнесу й виробничих організацій, щоб належно забезпечити потреби військових інвалідів, сімей військовослужбовців та інших вразливих груп;

– забезпечення транспарентності й прозорості, тобто у воєнних умовах доцільно зберігати транспарентність і прозорість в управлінні ресурсними потоками й власністю, щоб уникнути корупції та забезпечити справедливий розподіл допомоги;

– мобілізація національних ресурсів, у цьому правова система повинна передбачати механізми для оперативної мобілізації національних ресурсів, включаючи фінансові й технічні ресурси для організації і забезпечення проведення воєнних операцій.

Властиво забезпечення власності та управління ресурсами в умовах воєнного стану має бути гнучким і адаптованим до потреб оборони й національної безпеки. У цьому контексті, правова система повинна бути спрямована на забезпечення ефективного використання ресурсів і

підтримку державотворчого патріотизму нації під час жорсткого воєнного періоду.

Кожен з наведених комплексно-правових методів, незважаючи на свою виразну індивідуальність, функціонує в механізмі національно-виховної стратегіології, забезпечуючи синергізм прояву державотворчого патріотизму нації за воєнного стану, формуючи тим збалансованість домінант правової системи й приводячи їх різнопланові мотивні зусилля в ефективну програмну мету – забезпечення територіальної цілісності та суверенності держави з нарощуванням добробуту її громадян.

Висновки. Зазначено, що національно-виховна стратегіологія – це специфічний напрям у загальній стратегіології щодо сутності, наповнення, інструментарного апарату аналізу й оцінювання потенціалу та рівня національно-виховної політики на різних управлінських рівнях з забезпеченням їх цивілізованого правового прояву; сукупність специфічних заходів й підходів, розроблених державою з метою формування національної ідентичності, підтримки і поширення культурних цінностей, розвитку громадянського суспільства та виховання громадян з урахуванням історичного, культурного й соціального аспектів її розвитку.

У національно-виховній стратегіології з позиції державотворчого патріотизму нації системно задіюється характерне правове законодавство.

В умовах воєнного стану дана стратегіологія з позиції державотворчого патріотизму нації має спрямовувати свою увагу й засоби на зміцнення цього патріотизму, сприяючи тим об'єднанню громадян навколо спільних інтересів і цілей, захисту держави та національної ідентичності. Фактично вона, за умов воєнного стану, через правові підходи має за фундаментальну мету: зміцнити національний патріотизм, об'єднати громадян навколо захисту держави та її віковічних цінностей, а також забезпечити безпеку й розвиток державотворчого процесу, незважаючи на

жорсткість воєнних умов. Фундаментальний мотив цього процесу – суверенітет держави, безпека та цивілізоване проживання громадян.

Виходячи з мотивних потреб, патріотично-виховна стратегіологія передбачає комплексне виділення та встановлення конкретних принципів й завдань для досягнення своїх пріоритетних цілей. Як правило, ці принципи та завдання системно визначаються з урахуванням історичного, культурного й соціального контексту кожної держави. Окрім того, загальні принципи й завдання, які можуть бути закладені в дану стратегіологію відчутно відрізняються за мирного та воєнного періодів, оскільки у воєнний робиться конкретизований ухил на активізацію прояву і зміцнення державотворчого патріотизму нації з концепційною спрямованістю на підтримку національної єдності в умовах загрози для цілісності й суверенності держави.

Література

1. Карпінський Б. А. Державотворчий патріотизм нації: податкова домінанта інвестиційного зростання. Монографія. Львів : Колір ПРО, 2018. 480 с. (Серія "Держава і стратегіологія").
2. Карпінський Б. А., Карпінська О. Б. Мотив як управлінська основа державотворчого патріотизму нації з позиції стратегіології розвитку держави. *Бізнес Інформ*. 2023. № 2. С. 6–15. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-2-6-15>.
3. Макаренков О. Л. Правова визначеність добрих чеснот в образі українців як умова їхньої інтеграції до Європейського Союзу. *Право і суспільство*. 2023. № 3. С. 40–48. doi: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.6>.
4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення:

- 01.10.2023).
5. Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 9.10.2020 № 932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.09.2023).
 6. Юридична енциклопедія : в 6 томах / Редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К. : «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1998–2003.
 7. Iglesias-Rodriguez P., Triandafyllidou A., Gropas R. After the Financial Crisis: Shifting Legal, Economic and Political Paradigms. London : Palgrave Macmillan, 2016. 365 p.
 8. Bird R. C. Law, Strategy, and Competitive Advantage. *Connecticut Law Review*. 2011. 131. URL: https://opencommons.uconn.edu/law_review/131 (дата звернення: 05.10.2023).
 9. Dent G. W. The Role of Lawyers in Strategic Alliances. *Case Western Reserve Law Review*. 2003. URL: https://scholarlycommons.law.case.edu/faculty_publications/249 (дата звернення: 03.10.2023).
 10. Giannakis M., Doran D., Mee D., Dubey R. The design and delivery of modular legal services: implications for supply chain strategy. *International Journal of Production Research*. 2018. Vol. 56, Is. 20. doi: <https://doi.org/10.1080/00207543.2018.1449976>.
 11. Masson A., Shariff M. J. Verlag Legal Strategies. *Berlin Heidelberg*. 2009. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-642-02135-0>.
 12. Lopucki L. M., Weyrauch W. O. A Theory of Legal Strategy. *Duke Law Journal*. 2020. Vol. 49, No. 6. P. 1405–1486. doi: <https://doi.org/10.2307/1373051>.

13. Park S. K. Legal Strategy Disrupted: Managing Climate Change and Regulatory Transformation. *American Business Law Journal*. 2021. Vol. 58, Is. 4. P. 711–749. doi: <https://doi.org/10.1111/ablj.12194>.

References

1. Karpinskyi, B. A. (2018). Derzhavotvorchyy patriotyzm natsiyi: podatkova dominanta investytsiynoho zrostannya [State-creative patriotism of nation: tax dominant of investment growth]. L'viv: Kolir PRO. 480 p. (Seriya „Derzhava i stratehiolohiya”) [in Ukrainian].
2. Karpinskyi, B. A., & Karpinska, O. B. (2023). Motyv yak upravlinska osnova derzhavotvorchoho patriotyzmu natsii z pozytsii stratehiolohii rozvytku derzhavy [Motiveas a Managerial Basis of the State-Creating Patriotism of the Nation from the Standpoint of the State Development Strategiology]. *Biznes Inform – Business Inform*, 2, 6–15; doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-2-6-15> [in Ukrainian].
3. Makarenkov, O. L. (2023). Pravova vyznachenist dobrykh chesnot v obrazi ukrainsiv yak umova yikhnoi intehtratsii do Yevropeiskoho Soiuzu [Legal determination of good virtues in the image of Ukrainians as a condition for their integration into the European Union]. *Pravo i suspilstvo – Law and society*, 3, 40–48; doi: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.3.6> [in Ukrainian].
4. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022 № 64/2022 [On the introduction of martial law in Ukraine: Decree of the President of Ukraine dated February 24, 2022 No. 64/2022]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia planu dii shchodo realizatsii Stratehii natsionalno-patriotychnoho vykhovannia na 2020-2025 roky [On the approval of the

- action plan for the implementation of the Strategy of National Patriotic Education for 2020-2025: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated October 9, 2020 No. 932]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
6. Yurydychna entsyklopediia. (1998–2003). [Legal encyclopedia]: in 6 volumes / Redcol.: Yu. S. Shemshuchenko (rep. ed.) and others. K.: «Ukrainian Encyclopedia» named after M. P. Bazhana [in Ukrainian].
 7. Iglesias-Rodriguez, P., Triandafyllidou, A., Gropas, R. (2016). *After the Financial Crisis: Shifting Legal, Economic and Political Paradigms*. London: Palgrave Macmillan. 365 p.
 8. Bird, R. C. (2011). Law, Strategy, and Competitive Advantage. *Connecticut Law Review*, 131. Retrieved from https://opencommons.uconn.edu/law_review/131.
 9. Dent, G. W. (2003). The Role of Lawyers in Strategic Alliances. Retrieved from: https://scholarlycommons.law.case.edu/faculty_publications/249.
 10. Giannakis, M., Doran, D., Mee, D., & Dubey, R. (2018). The design and delivery of modular legal services: implications for supply chain strategy. *International Journal of Production Research*, 56(20). doi: <https://doi.org/10.1080/00207543.2018.1449976>.
 11. Masson, A., & Shariff, M. J. (2009). *Legal Strategies*. Verlag Berlin Heidelberg. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-642-02135-0>.
 12. Lopucki, L. M., & Weyrauch, W. O. (2020). A Theory of Legal Strategy. *Duke Law Journal*, 49 (6), 1405-1486. doi: <https://doi.org/10.2307/1373051>.
 13. Park, S. K. (2021). Legal Strategy Disrupted: Managing Climate Change and Regulatory Transformation. *American Business Law Journal*, 58(4), 711-749. doi: <https://doi.org/10.1111/ablj.12194>.